

Alsof-werkloosheid

In 1911 verscheen het boek *Die Philosophie des Als Ob*. Hierin beschrijft de Duitse filosoof Hans Vaihinger menselijke kennis als een verzameling ficties. In navolging van Immanuel Kant stelt hij dat het zinloos is te vragen of dingen objectief waar zijn, omdat dit niet kan worden ontdekt. Hooguit vinden ficties bevestiging in ervaring. De vraag moet eerder zijn of het nuttig is om te doen *alsof* ze waar zijn.

Bij uitstek economen verstaan deze kunst. Productiegaten, gouden consumptievoeten, evenwichtsprijzen. Stuk voor stuk zijn het ficties waarvan we weten dat ze iets uitdrukken dat niet is en nooit helemaal zal zijn. Maar we verzinnen ze met het idee dat ze ons helpen veranderlijke bijzaken (zoals conjunctuur) te scheiden van minder veranderlijke hoofdzaken (zoals economische structuur), waardoor we ons economische lot beter weten te beheersen. Een sterk staaltje economenfictie is de natuurlijke werkloosheid ofwel evenwichtswerkloosheid. Deze drukt uit hoeveel werkloosheid er zou zijn als de productie van een economie precies op zijn maximaal houdbare niveau was. Ze is zuiver structureel en volgt uit de stand van de productietechnologie en de arbeidsmarktinstitutes. Daarbij is het – in de geest van Vaihinger – niet nuttig om de vraag te stellen of de arbeidsmarkt ooit werkelijk in evenwicht is, wel of de economie naar dit evenwicht tendeeert. Het werkloosheidsgat (tussen evenwichtswerkloosheid en feitelijke werkloosheid) leert vervolgens hoe véél werkloosheid kan worden verholpen met conjunctuurbeleid. Heel beleidsrelevant, en dus waren de ogen gericht op het CPB toen het zich onlangs uitsprak over de natuurlijke werkloosheid na de crisis: *“When aggregate demand recovers, employment follows suit and the unemployment rate returns to the natural rate of about 4%”* (CPB, 2014).

Afgezet tegen de 6,5 procent aan feitelijke werkloosheid in oktober zal er dus een wereld aan werkloosheid verdwijnen, als de economie weer volop draait. Of de werkloosheid werkelijk terugkeert naar het vierprocentniveau van voor de crisis is een vraag die op de Nederlandse Economendag van 31 oktober aan de orde is, bij de ESB sessie ‘(Geen) Werk na de crisis’. Een andere vraag is hoe er uit de hoogte van de evenwichtswerkloosheid zo veel mogelijk beleidsinformatie kan worden gehaald. Vooralsnog is die informatie beperkt tot de richting waarin de werkloosheid ‘van nature’ beweegt. Hoe effectief conjunctuurbeleid kan zijn gegeven de evenwichtswerkloosheid, is onduidelijker.

Er is namelijk een verdwaalde vorm van werkloosheid die tussen de conjunctuurwerkloosheid en evenwichtswerkloosheid in valt. Noem het tijdelijke structuurwerkloosheid; taie werkloos-

GELIJN WERNER

Eindredacteur ESB
g.werner@sdu.nl

heid, die ontstaat door veranderingen in beroepen en sectoren. Nu bijvoorbeeld, leidt automatisering in combinatie met verkorting van bankbalansen tot veel baanvernietiging, waar niet perse meteen nieuwe banen tegenover staan. En de dringende personeelsbehoefte aan technici en ICT'ers blijft hardnekkig onopgelost, doordat er onvoldoende vaardige werkzoekenden zijn. Uiteindelijk lost tijdelijke structuurwerkloosheid wel op door prijsaanpassingen en hoeft evenwichtswerkloosheid niet te veranderen. Maar wat een probleem geeft, is dat er kennelijk twee vormen van tijdelijke werkloosheid zijn: conjuncturele en structurele. Het werkloosheidsgat is dus niet alleen conjunctureel maar ook structureel, waardoor onduidelijk is hoe effectief conjunctuurbeleid kan zijn.

De fictie van de natuurlijke werkloosheid is lang geen fabeltje en blijft richtinggevend, maar wellicht is een nuttiger variant denkbaar. Een interessante is die van Daly *et al.* (2012). Zij laten het standaardmodel van arbeidsvraag en -aanbod los en hanteren een zoek-en-matchmodel. Dit model onderkent de voortdurende fricties in arbeidsvraag en -aanbod als gevolg van economische dynamiek. Deze dynamiek ziet zich vertaald in een Beveridge-curve (die het negatieve verband tussen aantallen werklozen en vacatures weergeeft en bijvoorbeeld ook ruimte laat aan hysteresis) en een baancreatie-vernietigingscurve. Het snijpunt van de curves geeft natuurlijke werkloosheid, zowel voor een lange als een korte termijn, waarbij het verschil volgt uit de mate waarin structurele werkloosheid gaandeweg verdwijnt. Een aparte opdeling, maar wat zou het als het werkt: de kortlopende natuurlijke werkloosheid minus de feitelijke werkloosheid geeft namelijk conjunctuurwerkloosheid, datgene waartegen conjunctuurbeleid effectief is. Voor het geval van de Verenigde Staten in 2011 bijvoorbeeld, berekenden de auteurs een natuurlijke werkloosheid van zes procent op korte termijn, een procent hoger dan vóór de crisis. Dit procent verdwijnt mettertijd, maar duidelijk wordt voor welk deel (de bovennatuurlijke) werkloosheid conjunctureel is en voor welk deel structureel. Zo lijkt fictieve werkloosheid alleszins nuttig en hoeft Vaihinger zich niet om te keren in zijn graf.

LITERATUUR

Daly, M.C., B. Hobijn, A. Şahin en R.G. Valletta (2012) A search and matching approach to labor markets: did the natural rate of unemployment rise? *Journal of Economic Perspectives*, 26(3), 3–26.

Gräaf-Zijl, M. de, H.P.G. Erken, D. Lanser, W. van den Berge en E.J.M. van Loon (2014) Labour market responses to the Great Recession. In: Gelauff *et al.* (red.) *Roads to recovery*. CPB Boek, 11, Den Haag: CPB, 78–104.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.